

A Heves megyei kormányösszekötő 1956. november 22-ei jelentése ^[1]

„A jelenlegi rendőrség és a 80-100 tisztből álló katonaság nem ért egyet a Munkás-Paraszt Kormányval, [...] Most a következő törekvés van kialakulóban. Alakítanak járási, városi és megyei forradalmi bizottságokat azzal a céllal, hogy küldötteket küldenek az országos parlamentbe, aki [!] majd meg fogja választani a kormányt. A megyei vezetőket máris el akarják bocsájtani, [...] A kormányösszekötő felveti, hogy sürgősen kapjon segítséget karhatalmi vonalon, mert semmi erő a kezükben nincs, végeredményben a forradalmi bizottságok azt csinálnak amit akarnak.”

Bevezetés

A szövegközlés során szögletes zárójeleket alkalmaztunk a rövidítések feloldására. Kurzíválva szedjük a gépelt szöveg olvasói által utólag kézzel írt, a lap különböző helyein tett tartalmi, illetve íratkezelési feljegyzéseket. Szögletes zárójelek között kérdőjellel jelöltük azon kézírásrészleteket, amelyeket nem sikerült megfejtenünk, és amelyekben bizonytalanok vagyunk. Mind a gépelt, mind a kéziratos részekben félkövérrel jelöltük a jelentés olvasóinak kiemelő aláhúzásait. (Az iraton tett említett feljegyzések és jelölések forrásértéke miatt a dokumentum szkennelt változatát is közreadjuk.)

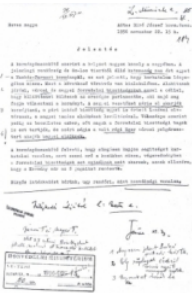
1956. november 22-én a Heves megyei kormányösszekötő a most közreadott jelentést küldte a Kádár-kormány fegyveres erőinek legfelsőbb vezetéséhez, amelyben karhatalmi segítséget kért a rendteremtéshez.

1956. december 11-12-én Egerben a karhatalmi alakulatok két alkalommal is sortüzet adtak le, amelynek következtében összesen nyolc személy az életét veszítette, harmincnál többen pedig megsebesültek.

A jelentést megelőző és követő történések - a helyi szinten túlmutatva - jól tükrözik az 1956. november 4-e utáni hatalmi harcok változásait, illetve a kádári hatalomgyakorlás kezdeti döntési mechanizmusát.

A kormányösszekötői "intézmény" és az egri megbízott

A területi közigazgatás ideiglenes irányítását és felügyeletét ellátó kormányösszekötői hálózat létrehozásáról legelső, 1956. november 7-i ülésén határozott a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány. A testület döntése értelmében a megyei tanácsok és a megyei jogú városi tanácsok végrehajtó bizottságai mellé kormányösszekötőket neveztek ki, akik fő feladatuk a kormány intézkedéseinek helyi végrehajtását kapták. A területi közigazgatás élére helyezett "komisszárokról" rendelkező kormányhatározat nyilvánosan is megjelent.

[2]

[Képgaléria megtekintése](#) [2]

A kormányon belül Apró Antal kapta feladatuk az összekötők felügyeletét, akiknek 1956 novemberének végén és 1957 februárjában központi értekezleteken kellett beszámolniuk addigi tevékenységükről, és ekkor osztották ki új feladataikat is. A hálózat működéséről és a megbízottak tényleges tevékenységéről jelenleg még kevés információval rendelkezünk, azonban a közzétett dokumentum tanúsága szerint közvetlen és folyamatos kapcsolatban állhattak a központi kormányzatszervekkel.

Heves megyébe Bíró Józsefet nevezték ki kormányösszekötőnek. Bíró a Heves megyei Mátraballáról származott, ahol a háború után 1946 őszéig a kommunista párt helyi, majd körzeti szervezetét irányította. Ekkor innét elkerült, és felfelé ívelő pártfunkcionáriusi karrier után - a forradalom előtt közvetlenül a Magyar Dolgozók Pártja Békés Megyei Bizottságának az első titkára volt - 1956 novemberében a Kádár-kormány megbízottjaként került vissza a megyébe. Megbízásával párhuzamosan az MSZMP Heves Megyei Ideiglenes Intéző- és Végrehajtó Bizottságának második embere lett. Későbbiekben a párt megyei első titkára, majd a megyei tanács elnöki tisztségét töltötte be, ezt követően azonban életútja hirtelen megfordult.

A jelentés címzettjei

Az eredetileg géptávirón vagy távbeszélőn 1956. november 22-én 15 órakor leadott, majd megszerkesztett jelentés pontos címzettjét nem ismerjük, de az valószínűleg közvetlenül a kormány részére, a Parlamentbe érkezhett. Erre utalnak az iraton Tömpe István (1909-1988) tollal írt feljegyzései, aki ekkor a kormány tagjaival együtt még a Parlament épületében lakott és dolgozott. A kormány elnökhelyetteseként Münnich Ferenc (1886-1967) látta el a fegyveres erők irányítását és a közbiztonsági ügyek vitelét; Tömpe irányítása alá tartozott a Belügyminisztérium, december 8-tól a belügyminiszter első helyetteseként. A tárca élén 1957. március 1-ig - Biszku Béla (1921-) kinevezéséig - nem állt önálló miniszter, így addig Tömpe volt a minisztérium első számú vezetője. A tárca ügyeiben önállóan járt el, Münnich felé csak referálási kötelezettsége volt. Személyes bizalmi kapcsolatukról árulkodik visszaemlékezésének parlamenti "bentlakásos" időszakra vonatkozó része is.

A fegyveres testületek legfelső irányítását ellátó Münnich, Tömpe, Uszta Gyula (1914-) hármas minden tagja látta a beérkezett jelentést, miután azt Tömpe - az iraton tett feljegyzései szerint - "intézkedés céljából" november 23-án bemutatta Usztának, majd véglegesen átadta felettesének. Az Uszta részére tett feljegyzés nyomtatékosítását szolgálhatták a szöveg utolsó sorában történt aláhúzások, így a "honvédségi vonalon" történő intézkedés kérését nyomtatékosító kettős aláhúzás, amelyek megállapíthatóan Tömpe tollából származnak. Az írásbeli értekezésen túl ez idő tájt a miniszter két helyettese reggelente szóban is rendszeresen egyeztetett. Ekkor Uszta Gyula vezérőrnagy Münnich katonai helyetteseként tevékenykedett, november 13-tól hadseregarancsnokként, december 8-tól mint a honvédelmi miniszter első helyettese. Az iraton Tömpe írása alatt minden valószínűség szerint Uszta írása olvasható.

A novemberi egri közállapotok a jelentés tükrében

A forradalom eseményei Heves megyében viszonylag nyugodt körülmények között zajlottak, sem a megyeszékhelyen, sem a többi településen komolyabb - emberéletet is követelő - atrocitásra nem került sor. A november 4-ei szovjet katonai megszállás, s a Kádár-kormány megalakulásának híre Egerben is komoly válságot idézett elő. A forradalom alatt Eger város Forradalmi Nemzeti Tanácsa politikailag, s a helyi fegyveres erők (honvédség, rendőrség) támogatottságában oly mértékig szilárd és hiteles volt, hogy külső segítség nélkül más politikai erőnek nem volt esélye a városban.

Az MSZMP ideiglenes megyei vezető testülete kezében semmilyen hatalmi eszköz nem volt, bizalma a fegyveres testületek felé méltán megfoghatott. Ennek tudható be, hogy a jelentés első része is a helyi rendőrség és a katonaság megbízhatatlanságával és a karhatalom hiányával foglalkozik. Mind a katonai

helyőrségnél, mind a városi rendőrségnél október végén megalakult a forradalmi tanács, amely együttműködött a városi forradalmi tanáccsal. November 4-e után a fegyveres testületeknél sem indult meg a kommunisták tömeges aktivizálódása, mint ahogy a legtöbb munkahelyen sem. A régi vezetők többsége vagy kompromittálta magát a forradalomban, vagy - bizonyos hatalmi szint fölött ez volt az általános - ugyanúgy, mint a forradalom ideje alatt, "lavírozott". Lényegében ez volt a helyzet a katonai helyőrség parancsnoka, Laskó László és a Belügyminisztérium Heves Megyei Főosztályának vezetője, Körmöczi József rendőr-alezredes személyével kapcsolatban is. (Érdeemes megjegyezni, hogy 1957 letelején már egyikük sem volt az említett pozícióban.)

A helyzetet jellemzi, hogy nagy nehézségekbe ütközött a honvéd karhatalom megszervezése is. A sorállományú katonák nagy része november közepén megszökött, a bent maradtakat pedig - az őrség kivételével - szabadságotlák.

A jelentés első részének a katonasággal és a rendőrséggel kapcsolatos megállapításai tehát helytállóan tekinthetők. Uszta 1. számú megjegyzéséhez írt lapalji kommentárja is ezt erősíti: Putnoki László, az MSZMP megyei vezetője hívására Laskó, a katonai helyőrség parancsnoka "meg sem jelent."

Megjegyzendő, hogy a jelentés után, november 25-én az Egri Járási Kiegészítő Parancsnokság két tisztje Budapestre utazott, hogy az egri karhatalom megalakításáról tárgyaljon, majd november 27-én Heves megye területén Bérczes Emil alezredes kapott Usztától megbízást a karhatalom szervezésére. A tömeges belépésekre is ez idő tájt, november 26-a és 30-a között került sor. Az ekkoriban létrejött, illetve megerősödött egri és fűzesabonyi karhatalmi alakulatok hajják majd végre a decemberi egri sortűzeket.

A jelentés a továbbiakban a forradalmi bizottságokkal foglalkozik.

A Kádár-kormány november 7-i első ülésén hozott intézkedései közé tartozott az október 23-a előtti államigazgatási szervek (többek között a tanácsok) visszaállítása, illetve a forradalmi bizottságok megfosztása munkálattól intézkedési joguktól, majd pár nappal később működésüket jogszabályban is rendezte. Ezáltal a jogkörük - az eléggé körül nem határolt - tanácskozó testületként működő tanácsadói szerepre korlátozódott.

A kormány november 13-i ülésén a munkástanácsok működéséről is rendeletet hozott, amelyben a munkásönkormányzat szerveiként engedélyezte a munkástanácsok működését, és elrendelte újbóli megválasztásukat a munka felvétele után. A másnap megalakult Nagy-budapesti Központi Munkástanács a kormány ellenzékéeként kezdett tevékenykedni, erősítve a kettős hatalom fennmaradásának a lehetőségét.

Ebben a helyzetben érthető, hogy Egerben is igen kaotikus állapotok uralkodtak a közigazgatás területén. Teljes bizonytalanság jellemezte a "régi-új", "forradalmi" tanácsok személyi összetételét, hatáskörét. A jelentésben említett Lendvai Vilmos személye körül, aki a forradalom előtt a megyei tanács vb-elnöke volt, még pártkörökben is igen nagy bizonytalanság uralkodott. Az MSZMP ideiglenes megyei elnöksége november 7-i ülésén felmentette funkciójából, s a megyei tanács ideiglenes vezetésével dr. Korompai Jánost bízta meg. Korompai a Heves Megyei Tanács apparátusából október 26-án létrejött ún. 8-as bizottság (lényegében a megyei tanács forradalmi bizottsága) elnöke volt. A koalíciós időkben Eger város polgármestereként tevékenykedett, így a jelentésben erre utaló - aláhúzás mellett felkiáltó jellel is megerősített - kiemelés Korompaira vonatkozik.

A forradalom intézményeinek legkövetkezőségeiben az Egri Járás Forradalmi Intézőbizottsága, illetve a járás községeinek forradalmi tanácsai ragaszkodtak. Az október 31-én feltétlen bizalommal megválasztott intéző bizottsági elnök, dr. Szombathy István személye mellett a november 7-i kormányfelhívás után is kitartottak. Szombathy átadta ugyan hivatalát a volt vb-elnöknek, a járásból azonban többen is kifogásolták, hogy miért nem tevékenykedhet tovább az általuk törvényesen megválasztott intézőbizottság. Ezt követően a "Szabad Őzd" című lap nyomán több röplap is készült a járásban. Ezekre szintén találunk utalást a jelentésben.

Az Egri Járási Tanács vezetését november 20-án újra átvette Szombathy. E napon ugyanis adminisztratív ügyek intézésére összeült a járási forradalmi intézőbizottság, ahol a megyei tanács (dr. Korompaiék) küldöttei is megjelentek, s kijelentették, hogy a munkástanácsok kezében van újra a hatalom és a régi tanács vezetőit nem szabad hatalmi pozícióba engedni. Kijelentésüket azzal támasztották alá, hogy mindezt megbeszélték a kormányösszekekötővel is. A volt apparátusbeliek viszont Lendvai Vilmostól, a Heves Megyei Tanács forradalom előtti elnökétől, azt a hírt hozták, hogy mindez nem igaz. A korántsem egyértelmű helyzetben végül is várakozó álláspontra helyezkedtek.

Ezt követően, valószínűleg ennek az értekezletnek a hatására született a kormányösszekekötői jelentés. A földrajzi adottságok miatt Bíró József a megyeszékhely és a környező járás viszonyait ismerte leginkább és abból vont le az egész megyére vonatkozó általánosítást. A jelentés szövegében és a lapalji feljegyzésben szereplő, a bizottságok jogaival kapcsolatos utalások az általunk is említett jogszabályokra vonatkoznak, vagyis hogy a forradalmi tanácsok csupán tanácskozó-tanácsadó testületként tevékenykedhettek volna. Felszámolásukra jogilag egyelőre nem kerülhetett sor. Talán ennek is köszönhető, hogy az egri járási forradalmi intézőbizottság még december 4-én is ülésezett, ahol a községek küldöttei újra kiálltak Szombathy mellett.

A korabeli politikai helyzet kulcsproblémája volt, hogy a legtöbb településen a régi tanácsai funkcionáriusokat nem fogadták el a helyiek, azokat automatikusan nem lehetett visszahelyezni korábbi pozíciójukba. A forradalmi tanácsok legitím helyi önkormányzati szervek voltak, amelyekhez ragaszkodtak az emberek. A helyzet megváltoztatását csak erőszakkal lehetett elérni. Münnich Ferenc december 8-án rendelkezett a forradalmi bizottságok megszüntetéséről, s ahol ez sem bizonyult elegendőnek, a nyílt fegyveres erőszak következett. Az említett járás legtöbb településén a karhatalom segítségével állították vissza a régi tanácsokat.

Sortűzek Egerben

Az ominózus jelentés "ügyintézője" Uszta Gyula irányította azt Katonai Tanácsot, amely 1956. december 4-én, a budapesti nőtüntetést követően összeült és elhatározta a riadókészültség életbe léptetését és a karhatalmi ezredek előkészítését "az ellenséggel" szembeni határozott fellépésre. "Gyorsan és kegyetlenül le kell számolni velük" - szölte Uszta Gyula feladatmeghatározó utasítása. A feladat végrehajtásáról csak szóbeli parancsokban rendelkezett.

Uszta helyettese, Gyurkó Lajos (1912-1979) vezérőrnagy, hadseregpáncsnok helyettes irányítása alá tartozott a vidéki katonai karhatalom. Egri megjelenésének közvetlen indítékául a Nagy-budapesti Központi Munkástanács december 8-i összejövetele nyomán kiéleződő helyzet szolgált. Az értekezleten résztvevő egri munkástanácsok küldöttei is elfogadták a kétnapos országos sztrájkra szóló felhívást, amelynek következményeként már az előző este, december 10-én tüntetést rendeztek a városban, amit másnap újabb megmozdulások követtek. Ezen a napon - az Egri Kiegészítő Parancsnokság politikai helyettesének hívására, a parancsnokság két tisztjének budapesti személyes megkeresésére, valószínűleg azonban feletteseinek tudtával - érkezett Egerbe Gyurkó Lajos vezérőrnagy. A forradalom ideje alatt kemény és véreskező, elvakult kommunista katonatisztként elhíresült Gyurkó Heves megyében egyébként is ismerősen mozgott: katonai karrierjét megelőzően az őt elemít végzett péklegény 1945 elejétől 1948 végéig a kommunista párt gyöngyösi bizottságának volt a titkára. A tüntetések időpontjában már a városban tartózkodó katonatiszt rögtön cselekvésre szánta el magát. Ennek következményei lettek a december 11-12-i egri sortűzek.

Pár nappal az eset után az egri orvosok egy tiltakozó memorandumot készítettek a véres eseménnyel kapcsolatban, amelyet, többek között, az orosz városparancsnoksághoz, a városi ügyészhez, a megyei tanácshoz, illetve az ideiglenes megyei pártbizottsághoz kívántak eljuttatni. A megyei tanácsnál a tanácselnök (aki ekkor már újra Lendvai Vilmos) és Bíró József fogadta őket. Az elmúlt években zajlott egri sortűzper tárgyalásain az orvosküldöttség tagjai elmondták, hogy a kormányösszekekötő "keményen megleckéztetett bennünket, a legdurvább és a legprimitívebb hangnemben", továbbá "nagyon kioktattak, azt mondták, hogy ideje volt már lépni, a lövöldözés szükségszerű volt".

Összegzés

A közreadott, sürgős karhatalmi segítséget, rendőrségi és honvédségi intézkedést kérő kormányösszekekötői jelentés és a sortűzek közötti közvetlen kapcsolat annak ellenére sem bizonyítható, hogy annak irattárba helyezési dátuma megegyezik az első sortűz időpontjával. Joggal feltételezhetjük azonban, hogy a dokumentumnak valamilyen módon szerepe lehetett a tragédia bekövetkezésében. Bíró József jelentésével mindenképp felhívta a kormányzat és a fegyveres erőszak szervezettek vezetőinek a figyelmét a megyére és a városra. Ez is közrejátszhatott abban, hogy a helyzet decemberi súlyosbodása idején, amikor a kormányzat már a nyílt erőszaktól sem riadt vissza - feltételezhetően felső jóváhagyással -, Egerben is eldőrdültek a karhatalmisták fegyverei.

Források

Jelentés

<i>l[ra]tt[ár]/56. XII. 11.</i>	<i>L[ássa] Münnich</i>
	<i>e[ltárs]</i>
	<i>V[éleg eredetben?]</i>
Heves megye	Adta: Bíró József
	korm[ány]
	össz[ekötő]

1956. november 22. 15
h.

Jelentés

A kormányösszekötő szerint a helyzet nagyon komoly a megyében. A jelenlegi rendőrség és a 80-100 tisztből álló **katonaság nem ért** egyet a **Munkás-Paraszt kormánnyal**, ez azt jelenti, hogy karhatalom lényegében nincs. Most a következő törekvés van kialakulóban. Alakítanak járási, városi és megyei forradalmi bizottságokat azzal a céllal, hogy küldötteket küldenek az országos parlamentbe, aki (!) majd meg fogja választani a kormányt. A megyei vezetőket máris el akarják bocsájtani, a párt intéző bizottság egyet is értett Lendvai elvtársnak, a megyei tanács elnökének leváltásával. Véleménye szerint pedig ez becsületes ember, sőt maguk a forradalmi bizottsági tagok is ezt tartják, de azért mégis a volt régi Eger városi polgármestert akarják megyei elnöknek.

A kormányösszekötő felveti, hogy sürgősen kapjon segítséget karhatalmi vonalon, mert semmi erő a kezükben nincs, végeredményben a **forradalmi bizottságok azt csinálnak amit** akarnak, annak ellenére, hogy a Kormány már az ő jogait rendezte.

Sürgős intézkedést kérünk, úgy rendőri, mint honvédségi vonalon.

Intézkedés céljából [ássa]: Uszta e[ltárs]
Tömpe XI. 23.

Városi [tanács] és megyei [tanács]

Okt. 23 utáni bizottságokat fel kell számolni. Ott tanácsadó testület, de a törvényes a T[anács].

1. Meg sem jelent Laskó. Putnoki hívta.
2. [?] röplapok Ózdról. Tamás nevu ti[sztól?] üzemanyagot kaptak.
3. Rokonokat hoznak be.

HL MN 1965/T/4. (Hadtörténelmi Levéltár, Magyar Néphadsereg iratai, 1965. évi titkos iratok, 4. doboz. Honvédelmi Minisztérium Titkárságának iratai, 1956-os eseményekkel kapcsolatos levelezés.)

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 5/1956 (XI. 12.) számú határozata

kormányösszekötők kinevezéséről a megyei (megyei jogú városi) tanácsok végrehajtó bizottságai mellé.

A forradalmi munkás-paraszt kormány a megyei (megyei jogú városi) tanácsok végrehajtó bizottságai munkájának támogatása és a kormányhatározatok végrehajtása érdekében a megyei (megyei jogú városi) tanácsok végrehajtó bizottságai mellé - ideiglenes megbízással - kormányösszekötőket nevez ki. <6>

Kádár János s. k.,

a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnöke.

Magyar Közlöny, 1956. évi 93. szám.

Bíró József pártfunkcionáriusi pályafutása

1915-ben született a Heves megyei Mátraballán. Édesapja uradalmi cseléd volt, aki az I. világháborúban orosz hadifogságba esett, s ezt követően vöröskatonaként harcolt. A harcokban eleshetett, mert egy idő után nem adott magáról életjelet.

A polgári elvégzése után mezőgazdasági szakiskolát végzett, majd 10 évig különböző helyeken - többek között Budapest környékén - mint gyümölcskertész dolgozott.

1940-ben tagja lett a Szociáldemokrata Pártnak, s Csillaghegyen bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba.

1945-ben Mátraballa községben szervezte a Kommunista Pártot, majd 1946 elején körzeti párttitkár lett. 1946 őszén 2 hónapos pártiskolát végzett, majd 1946 decemberében a Magyar Kommunista Párt Központi Bizottsága Párt és Tömegszervezetek Osztályára került instruktorként, később ugyanitt osztályvezető-helyettesként dolgozott. 1950-ben, 2 éves pártfőiskolai tanulmányok után, államvizsgázott. 1954 és 1956 között az Magyar Dolgozók Pártja Békés Megyei Bizottságának az első titkári funkcióját látta el.

1956 novemberében kormányösszekötőként Heves megyébe helyezték, ahol automatikusan tagja lett az MSZMP Heves Megyei Ideiglenes Intéző- és Végrehajtó Bizottságának.

1957 márciusától az MSZMP Heves Megyei Bizottsága másodtitkára, majd 1964 februárjától az első titkára lett.

1965 júliusában felmentették az MSZMP megyei első titkári funkcióból - meghagyva végrehajtó- és pártbizottsági tagságát -, s kinevezték a Heves Megyei Tanács VB elnökének.

1969 januárjában a megyei tanácselnöki funkcióból felmentették, ugyanígy az MSZMP végrehajtó bizottsági tagságát is megszüntették, de meghagyták a pártbizottsági tagságát. Felmentésére, s annak indoklására - ti. "munkájának színvonala a legjobb szándéka ellenére sem érte el azt a szintet, amelyet a helyzet és a jövő feladatai megkívántak" - a Politikai Bizottsággal egyeztetve került sor. Bíró József ezt követően a nyugdíjaztatását kérte.

1969. október 31-én a megyei pártbizottság szigorú megrovás pártbüntetéssel sújtotta, s visszahívta a megyei pártbizottságból, mert pártszerűen magatartást tanúsított a megyei tanács vb-elnöki funkcióból történő leváltása után és mások emiatti pártszerűen akcióitól sem határolta el magát, sőt ösztönözte azokat. (Felmentését egyesek pártszerűen lépésnek és a kipróbált kommunisták üldözésének minősítették, és állítólag megengedhetetlen hangnemben követelésekkel léptek fel a Központi Bizottsággal szemben.) Ekkor hozták fel ellene azt is, hogy 1968-ban szerkesztett egy memorandumot a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban keletkezett politikai válság rendezésére, amelyet Komócsin Zoltánhoz és Fock Jenőhöz is eljuttatott. Mindketten KB- és PB-tagok voltak, Fock Jenő egyben a minisztertanács elnöke. A szöveg a Központi Bizottságával ellentétes politikai nézeteket tartalmazott a csehszlovák kérdéssel kapcsolatban, s azt oroszra is lefordíttatta. (A memorandumot eddigi kutatásaink során nem sikerült fellelnünk.)

A pártbüntetését 1973-ban - nem saját kérésre, hanem a fegyelmi szabályzatban előírt három év eltelté után - felülvizsgálták, s törölték.

1975 augusztusában, 60 éves korában halt meg. Temetésén a megyei vb-tagoknak nem volt kötelező megjelenni. Ravatalánál a megyei tanács elnökhelyettese mondott búcsúztatót, míg sírjánál az egri városi pártbizottság titkára tartott beszédet. Az egykori munkásmozgalmi veterán és megyei párt első titkár temetésén a Központi Bizottságtól senki nem képviseltette magát.

HML MSZMP Archivum 22. fond (Heves Megyei Levéltár MSZMP Archivum MSZMP Heves Megyei Bizottsága) iratai alapján.

Részletek Tömpe István visszaemlékezéséből 1.

"[Münnich Ferencsel] mindig nagyon jó viszonyban voltam és kedvelt engem. [?]

1956. november 7-e volt. Kádár elvtárrsal az egyik folyosón találkoztam, éppen az ebédlőből jött. Akkor jelentkezett nála Kállai Gyula is. Megkérdeztem Kádár elvtársat, mit csinálnak, erdész vagyok ugyan, de most talán máshol nagyobb hasznomat vehetik. Münnich elvtárshoz küldött. Jelentkeztem nála, örömmel fogadott, beköltöztetett a szobájába. Ott dolgoztunk és laktunk hónapokig, lefekvés előtt naponta a Parlament kupolacsarnokába sétáltunk. Munkámat Münnich elvtárs mellett még aznap elkezdtem."

Részletek Tömpe István visszaemlékezéséből 2.

"Az ellenforradalom fő erőinek leverése után, szovjet egységek bevetésére sehol az országban szükség nem volt, mert ha kellett a magyar egységek megoldották a feladatot. De a mi erőinket is a politikai munkának alárendelten irányította Kádár János és Münnich Ferenc. A gyakorlati munka úgy folyt, hogy minden reggel Sós György, Uszta Gyula és én megbeszéltük a napi teendőket. Ez persze különösen az első hetekben, a következő reggelig állandóan változott, az eseményeket akkor még nem minden esetben irányítottuk mi."

PIL 867. fond 2/t-32. (Politikatörténeti Intézet Levéltára. Visszaemlékezések. Tömpe István visszaemlékezései. II. 1970. január 16-án Budapesten kelt visszaemlékezés. 55. oldal.)

Rendelet

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1/1956. (XI. 9.) Korm. számú rendelete

a központi és helyi szervek munkájának megindításáról

1.

1. Minden közalkalmazott haladéktalanul, legkésőbb 1956. november hó 10-ig köteles munkahelyén megjelenni és munkáját megkezdeni.

2. Azt, aki az (1.) bekezdésben foglalt határidőt önhibájából elmulasztja, állásáról önként lemondottnak kell tekinteni, részére járandóságot folyósítani tilos; az állammal szemben minden jogigényét megszüntnek kell tekinteni.

2.

A forradalmi bizottságok és más, hasonló elnevezésű, a dolgozók kezdeményezésére újonnan létesült társadalmi szervek közalkalmazottat sem el nem bocsáthatnak, sem nem alkalmazhatnak. Ezek a szervek közalkalmazottak elbocsátására, illetve alkalmazására vonatkozó javaslataikat és észrevételeiket az illetékes felelős állami szervhez jogosultak megtenni.

3.

Azoknál a szerveknél, amelyeknél a vezetői beosztás nincs betöltve, a munka irányítását ideiglenesen a rangidős dolgozó veszi át, aki felelős a kormányhatározatok, rendeletek és a felelős szervek utasításainak végrehajtásáért.

Kádár János s. k.,

a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnöke.

Magyar Közlöny, 1956. évi 93. szám

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 6/1956. (XI. 12.) számú határozata

1. A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány szükségesnek tartja, hogy a forradalmi bizottságok és más, hasonló elnevezésű, a dolgozók kezdeményezésére újonnan létesült társadalmi szervek mindenütt politikai tanácskozó szervként működjenek, segítsék elő az illető szerv (minisztérium, országos hatáskörű szerv, tanácsi végrehajtó bizottság stb.) munkáját.

2. A forradalmi bizottságok közvetlenül nem intézkedhetnek: alkalmazottakat elbocsátani vagy alkalmazni nem jogosultak.

3. A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány szükségesnek tartja, hogy a forradalmi bizottságok haladéktalanul távolítsák el soraikból az ellenforradalmi, a népköztársaság állami és társadalmi rendjével szembenálló elemeket.

Kádár János s. k.,

a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnöke.

Magyar Közlöny, 1956. évi 93. szám.

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 17/1956. (XII. 8.) számú határozata

a forradalmi bizottságok és más, hasonló elnevezésű társadalmi szervek megszüntetéséről

Az 1956. október 23-át követő időben a minisztériumokban, országos hatáskörű szerveknél, hatóságoknál, valamint egyéb hivataloknál, vállalatoknál, intézeteknél és intézményeknél forradalmi bizottságok és más hasonló elnevezésű szervek (a továbbiakban: forradalmi bizottságok) létesültek. A forradalmi bizottságok működését a Kormány 1/1956 (XI. 9.) számú rendeletének 2. -ában és a 6/1956. (XI. 12.) számú határozatával szabályozta.

A hivatkozott kormányhatározat rendelkezéseit figyelmen kívül hagyva, egyes helyeken az ún. forradalmi bizottságok gátolják az intézkedésre jogosult törvényes szerveket, sőt jóval a rendkívüli események elmúltá után egy magát "Forradalmi Bizottságok Központi Intézőbizottságának" nevező szervezet hoztak létre.

A tapasztalatok szerint a forradalmi bizottságok semmiféle közérdeku tevékenységet nem fejtenek ki, ellenkezőleg, ahol még léteznek és működnek, tevékenységük károsan befolyásolja és gátolja az állami és gazdasági szervek munkáját és a közérdeku feladatok megoldását.

Ezért a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány a forradalmi bizottságokat és azok központi intéző bizottságát a mai nappal feloszlítja és működésüket ezennel megszünteti.

A forradalmi bizottságok által törvénytellenesen eltávolított vezetők haladéktalanul térjenek vissza beosztási helyükre, ahol további munkába állításuk, vagy munkaviszonyuk megszüntetése tekintetében az dönt, aki az általuk betöltött munkakörben kinevezésükre, illetve felmentésükre a hatályos jogszabályok értelmében jogosult.

Jelen határozat a kihirdetés napján lép hatályba.

Dr. Münnich Ferenc s. k.,

a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnökhelyettese.

Magyar Közlöny, 1956. évi 99. szám.

Részlet a Katonai Tanács 1956. december 4-i ülésének rövidített jegyzőkönyvéből

"Uszta v[ezér]ő[r]n[aj]gy bajtárs

Feladatok:

a./ A készütséget életbe léptetni.

b./ Karhatalmi ezredeket előkészíteni, beszélni kell a század, szakaszp[arancs]okkal.

c./ Határozottan kell fellépni az ellenséggel szemben.

d./ Gyorsan és kegyetlenül le kell számolni velük.

Az ezredparancsnokok jelentik, hogy a feladatokat megértették."

Közl: *Sortűzek 1956. I. Szerk. Kahler Frigyes. Lakitelek, 1993. Antológia Kiadó. 84-85. o.*

Az egri sortűzek

1956. december 10-én Egerben a Hatvanas Gyalogezred Emlékmunéi - főleg nőkből álló tömeg - gyertyát gyújtott és egyházi énekeket énekelt.

December 11-én délután újra tüntetésre került sor az említett emlékmunéi, ahol Rácz Mihály színész szavalt. Az érzelmileg felindult tömeg ezután a Heves Megyei Nyomda épületéhez vonult, s néhány - a tüntető tömegben jelenlévő - nyomdász röplapokat kezdett nyomtatni, többek között "A szabadság csak úgy szép, ha készek vagyunk vérünkkel öntözni" szöveget. A hír hatására Körmöczi József rendőr alezredes utasította a polgári ruhás Kádár János rendőr századost, hogy a verpeléti harcokszíró ezred sorállományú katonáiból alakított karhatalmi szakasszal vonuljon a nyomdához. A katonaság láttán a tömeg kezdett szétszéledni, mire a rendőr százados megkezdte a nyomdában lévők igazoltatását, illetve előállíttatását. Az épületből kifelé jövet azonban megdöbbenve tapasztalta, hogy a vele együtt érkezett honvédszakasz közben eltávozott és újra a tüntetők veszik körül az épületet. A zurzavart növelte, hogy a katonák eltávozásuk előtt két fiatalembert megsebesítettek. A felbőszült tömeg a rendőr százados ellen fordult és súlyosan bántalmazta, végül higgadtabb emberek a lincselést megakadályozták, s a századost a közelben lévő kórházba kísérték.

Az események idején Egerbe érkezett és a rendőrség épületében tartózkodó Gyurkó Lajos vezérőrnagy a rendőr századossal történt incidenst hallva kezébe ragadta a dolgok irányítást. Egy kb. 10 fős raj élén kivonult a Széchenyi útra, ahol minden indok nélkül lövéseket adtak le az ott csoportosulók felé. Az akciónak két halálos áldozata lett és többen megsebesültek. Ezután Gyurkó visszatért a BM Heves Megyei Főosztály épületébe és távbeszélőn Füzesabonyból berendelte a karhatalmi egységet, majd pártvezetők, rendőri és katonai vezetők részére értekezletet hívott össze, melyen részt vett a várost megszálló szovjet katonai csapatok parancsnoka is. Gyurkó a megbeszélésen igen határozottan lépett fel; szemrehányóan közölte a jelenlévőkkel, hogy a Széchenyi úton a nap folyamán neki kellett rendet teremtenie. A Népűjság főszerkesztőjének utasítást adott egy kijárási tilalmat elrendelő falragasz készítésére, melynek hamarosan meg kellett jelennie az utcákon és végül elrendelte, hogy a karhatalom másnap megerősítve járőrözzön.

December 12-én az országos sztrájk miatt Egerben kevesen dolgoztak, a város iskoláiban pedig szünetelt a tanítás, így a város főutcáján a délelőtti órákban igen sokan tartózkodtak, de arra a napra senki sem szervezett tüntetést. Ennek ellenére, a városban gyülekező tömegek hírére, a Dobó István Laktanyából két raj (együttesen kb. 50 fő) karhatalmista indult a belváros felé. Az egyiket Lintallér László százados, a másikat - a füzesabonyit - Budai György őrnagy vezette. A két csapat a főutca már együttesen érkezett Lintallér László parancsnoksága alatt. Itt a tömeg szidalmazni kezdte őket és valaki almacsutkát dobott közéjük. Erre Lintallér kiadta az "Oszolj! Tűz!" vezényszót, majd ezután több géppisztolysorozat dördült el. A lövések következtében hatan veszítették életüket, továbbá 19-en megsebesültek.

December 14-én, amikor a sortuz egri áldozatait temették, a kiegészítő parancsnokság karhatalmi raja újra készenlétben állt. A parancs szerint a temetéseken 30 fő hozzátartozón kívül nem vehetett más részt, s amennyiben csoportosulást tapasztalnak, azt minden eszközzel fel kellett oszlatniuk.

A tragikus esemény mély megdöbbenést váltott ki a város lakosságából. A katonaság helyi alakulatánál több ingadozó tiszt, tiszthelyettes és egyéb rendfokozatú alkalmazott kérte leszereltesét. Az állomány olyanira lecsökkent, hogy a belső szolgálatot már csak a karhatalmisták segítségével tudták ellátni: emiatt a raj létszáma négy főre csökkent, ami azt jelentette, hogy parancs szerinti feladatát nem tudta ellátni, így feloszlatták. A helyőrség normális élete csak azután állt helyre, hogy a tényleges katonai szolgálatra bevonulók közül pótolták a létszámhiányt.

Cseh Zita: Az 1956-os forradalom Heves megyében c. megjelenés előtt álló tanulmánya alapján.

Címkék:

[Magyar Forradalmi Munkás–Paraszt Kormány.](#) ^[3]

[Kádár János](#) ^[4]

[karhatalom](#) ^[5]

[Magyar Dolgozók Pártja](#) ^[6]

[forradalom](#) ^[7]

[Uszta Gyula](#) ^[8]

[Tömpe István](#) ^[9]

[Munkástanács](#) ^[10]

Kiadás: 1. évfolyam (2001) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/a_heves_megyei_kormanyosszekoto_1956_november_22ei_jelentese.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/a_heves_megyei_kormanyosszekoto_1956_november_22ei_jelentese.html

[2] https://www.archivnet.hu/././galeria_pop.php%3Fga_id%3D88

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-forradalmi-munkas-paraszt-kormany>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/karhatalom>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/forradalom>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/uszta-gyula>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tompe-istvan>

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/munkastanacs>